

International Journal of
Social Science Research
www.ijssr.net
ijssresearch@gmail.com
ISSN: 2146-8257

Social Studies Prepared According to 2017 Program Evaluation of Grade 5 Course Book in terms of Learning Activities*

Sinem Fidan¹

Yıldız Technical University Social Sciences Institute, Social Studies Education
<https://orcid.org/0000-0001-9875-0851>

Sevdanur Çelen

Yıldız Technical University Social Sciences Institute, Social Studies Education
<https://orcid.org/0000-002-7793-1263>

Meryem Hayır Kanat

Yıldız Technical University, Faculty of Education, Turkish and Social Studies Education
<https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

ABSTRACT

Social Studies is a multi disciplinary learning area that aims to adapt the individual to the society in which he/she develops knowledge, skills and attitudes appropriate to changing world and country conditions. The most basic material in them parting of Social Studies course are textbooks. Textbooks are the most important material that affects the learning level of the students and contributes to the processing of the course. Learning activities constitute the most important part of the textbooks. Learning activities are the activities that provide the students to be transferred in a planned and controlled way. Moreover, it is of great importance to ensure the active participation of the students in the course. In the present study, the learning activities in the Social Sciences 5th grade textbook, which was adapted to the new curriculum by reorganizing the primary and secondary education programs by the Board of Education of the Ministry of National Education on January 13, 2017, were discussed. Qualitative research method was used to determine the adequacy of activities in terms of compliance with subject gains, to attract students' interest and learning, and the research findings were reached by document analysis. According to the findings, it is determined that there are 7 learning areas in the new Social Studies Curriculum and these learning areas are used instead of units. These learning areas; Individual and Society, Culture and Heritage, People Places and Environments, Production Distribution and Consumption, Science Technology and Society, Active Citizenship and Global Connections. After the investigation, it was found that the textbooks had more space for learning activities in the current system, where there were no student work books.

Key Words: Secondary School, Social Studies Curriculum, 5th Grade Social Studies Textbook, Learning Activities

ARTICLE INFO

Received: 13.10.2018

Revision received:
19.12.2018.

Accepted: 30.12.2018

Published online: 30.12.2018

*This study is presented in DEKUS 2018

¹Corresponding Author:

E-Mail: sinemfidan@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Social Studies course is a multi-disciplinary learning area that aims to adapt the interaction of people with each other and their environment in the time and place dimension, and to adapt the individual's knowledge, attitude and skills to the society he lives in (Kılıçoğlu, 2015). As the knowledge and information about how children and young people produce meaningful information grows and evolves in the ever-changing and developing world, the course of social studies is also constantly changing to keep up with these changes and to respond to emerging needs. For this reason, 5th grade social studies program in Turkey, prepared with the concept of social constructivism in 2004, needed to be developed in time and was revised in 2017 and our new curriculum was put into practice (Gürel, 2017).

2017 Social Sciences Education program has been composed of 7 learning areas and these learning areas have been included in the textbook in the form of unit names.

Learning areas;

- Individual and Society
- Culture and Heritage
- People, Places, and Environments
- Production, Consumption and Distribution
- Science, Technology and Society
- Active Citizenship
- Global Links

Textbooks were revised along with the revised programs. The textbooks which were converted into a set with the 2004 program were converted into a single book with the 2017 program, and workbooks and teacher's guidebooks were removed from the program. Therefore, with the new program, textbooks have become the only source of information on what students will learn and what teachers will teach. For this reason, textbooks are considered as the most important material in the course of teaching and learning process (Ertürk ve Güler, 2017). Our educational program, which is based on constructivism, has a student-centered, active learning approach. In active learning, students actively participate in the learning process, produce ideas, discuss and offer solutions. This allows students to perform their own learning (Akpınar, 2013). The most important reflection of this is "learning activities". Learning activities are exciting educational activities that require students to take responsibility in the courses and to make a product for certain gains and to put forward a thought (Kerpiç, 2011).

Learning activities;

- A new acquisition
- To reinforce the concepts learned
- To overcome the students' difficulties and misconceptions
- Can be prepared for the purposes of raising awareness and creating awareness.

Learning activities; The most important and effective parts of the textbooks that make the students active in the learning process and which affect the students' achievements positively and aim to bring learning with their own experiences (Kerpiç, 2011). There is a lot of research to examine textbooks and learning activities. Some of these studies belong to Özçelik and Semerci (2016). The effect of teaching activities based on interdisciplinary teaching approach on the academic success of students in the volume of geometric objects, aimed to determine the academic effect of teaching activities based on interdisciplinary teaching approach in the study of students' volumes on geometric bodies. According to the findings of the study, it was concluded that the interdisciplinary approach has a positive effect on the success of the geometric bodies according to the curriculum required by the program (Özçelik and Semerci, 2016). Kerpiç's (2011) study involves the evaluation of 7th grade mathematics textbook activities within the framework of efficiency design principles, and he examines 90 activities in the mathematics textbook prepared for the 7th grade in 2009. As a result of the research, it was concluded that the activities in the textbook were prepared in accordance with the purpose of the activity, the students' preliminary information, the tools to be used, teacher-student roles and the principles of activity design such as measurement and evaluation (Kerpiç, 2011).

Purpose of Research

The aim of this study was to analyze the appropriateness of the learning activities included in the 5th grade Social Studies textbook, which was revised in 2017, and the adequacy of learning activities. In this study, we have examined the learning activities in the 5th grade Social Studies textbook and the types of these activities and their competence in encouraging student interest and learning.

Method

A document review from the qualitative research approach is the pattern of this research. Document analysis is an inevitable data collection tool for every scientific research, as it involves the analysis of written materials about facts or facts intended to be investigated (Yıldırım & Şimşek, 2016). In this study, the types and adequacy of the learning activities included in the Social Studies Grade 5 Course Book were examined with this method (Evirgen, et al., 2017). The data obtained served the main purpose of the research and significantly increase the validity of the research.

Findings and Comments

When the 5th grade Social Studies textbook was examined, it was seen that there were different types of activities that can be evaluated. If we collect the activities under certain headings, these titles would be as follows:

- Understanding, interpreting and analyzing text
- News review interpretation activities
- Table activities
- Reflective thinking activities
- Photography, cartoon review and relationship activities

- Research activities
- Map reading, review and interpretation activities
- Product demonstration activities
- Group work activities
- Project development activities

1. Understanding, Interpreting and Analyzing Text Events

Understanding, interpreting and analyzing the text activities are designed to help students answer the questions given after the text in order to analyze the ideas in the text by using the comprehension and pre-knowledge questions of the texts in the textbooks. In these question activities, the students understand and interpret the subject that the author wants to tell in accordance with the purpose of reading. Again, the questions can improve their opinion by analyzing the accuracy of the text they read or by analyzing the wrong information contained in the text (Yılmaz, 2008). In the textbook, this type of activity is included in each unit, which is more intense as the first category, and there are 21 text comprehension, interpretation and analysis activities in the textbook.

2. News Review Interpretation Activities

It is the teaching tool that finds the most place in the textbooks of the media. The use of news in courses has many benefits. By using news in education, students learn to be informed about current events and become an active member of their community. In addition to this, the lessons become more interesting with the use of up-to-date news in the courses and the subjects facilitate learning of the real examples (Tomal, Karadeniz and Demirkaya, 2008). Newspaper activities are the second activity in the textbook that is included in each unit. There are a total of 29 newspaper activities in our textbook. It is determined that this activity is mainly included in the Global Connections unit.

3. Table Events

Graphs and tables are useful materials that facilitate students' learning in lessons, provide a better understanding of the subject in a multi-systematic way, provide a better understanding of the learning by living by students and provide permanent learning by appealing to the eye. Students become aware of the items shown through table reading and creation activities. The data in the table can make the separation of similar and different elements better and easier. Understanding of complex issues is easier with tables (Yazıcı, 2006). There are 8 table creation activities in the social studies textbook. It was determined that these activities were not included in the first and seventh units, one in the fifth unit, two in the fourth and sixth units and three in the second.

4. Reflective Thinking Events:

Reflective thinking is, in short, the ability of individuals to reflect on their past experiences, to question and to re-create their own thoughts by making a critical appraisal (Gedikoğlu and Semerci, 2016). These activities, in which students can make reasoning by expressing the

information they have learned and create their own opinions, are the most common activities in the textbook. In total, 33 reflective thinking activities were found to be at the highest level of culture and heritage unit.

5. Photography, Cartoon Review and Relation Activities

The use of visual elements in textbooks is a necessity in order for the textbooks and the given education to be of high quality. Because visual elements support and understand the written expression in the subject text. In this context, the use of cartoons and photographs in textbooks has an important place in terms of realizing permanent learning in education and learning environments (Koçoğlu and Aydın, 2017). At the same time, such visual elements are the most important material for learning by having fun. There are a total of 17 photographs, caricature examinations and relationship building activities in the textbook.

6. Research Activities

Research is a process that involves the process of collecting, analyzing, interpreting and evaluating the data that is planned in order to solve a problem (Shirtless and Blood, 20017). For this reason, the students provide the best learning by participating in the learning process. Being active in learning is very important for the quality of learning, because the individual learns by researching better and effective. Thus, he / she determines his / her own learning objectives and he / she is responsible for learning. If we refer to the textbook based on all this; There are a total of 14 research activities in the textbook. In some units, research activities are included, while research activities are not included in the Individual and Society, People, Places and Environments units.

7. Material Development Activities

In the student-centered educational processes, it is important that the students develop new learning products and that learning is permanent, because the student is active in learning the student becomes entrepreneur, control and develop their own learning skills. In the 5th grade textbook prepared according to the new program, there are a total of 9 material preparation activities. In some of these activities, students were asked to draw, prepare posters, make a model, and write articles or poems.

8. Map Literacy Development Activities

Teaching the use of maps and using map in social studies teaching is very important in terms of achieving the purpose of the program. This is because map literacy is supportive for students to sit in the logic of students. The use of maps in the teaching of social studies contributes to the development of students' discovery, holistic and bird's eye perception skills (Darakçı, 2014). In the 5th grade social studies textbook, there are a total of 8 maps reading, reviewing and interpreting activities in the unit of People, Places and Circles (a geography unit).

9. Group Work Activities

In order to realize collaborative learning in accordance with the constructivist approach in the Social Studies curriculum, group work should be included in the learning-teaching processes (Karakuş Yılmaz, Baydaş and Kokoç, 2017). Group work is an effective learning strategy and it is one of the important teaching approaches that students can use in the education process (Çakmak, 2014). The group work activities in the textbooks enable the students to better understand the subjects and to master the subjects they work in. While the benefits of the group studies to the teaching processes are so much, only one activity in the textbook should be considered as a serious deficiency.

10. Project Development Activities

The project aims to create change within a predetermined period of time. Projects are a learning approach that takes students to the center and includes subjects and practices from their life in the teaching process (Frozen and Scout, 2016). With project development activities, the student collects, organizes and analyzes the information. Students will decide on their work and design research processes and everything is the responsibility of the students. There are only 3 activities in the 5th grade textbook, one in the last 3 units.

Conclusion, Discussion And Recommendations

Based on the findings, it was found that there were 122 learning activities in Social Studies Grade 5 textbook. It was determined that these activities were generally student-centered, motivating and intriguing to the level of 5th grade social studies students. In addition, it is seen that the activities involve students in the learning process. However, in addition to many positive aspects, it was determined that some of the activities in the 5th grade textbook were not complete. The most important of these is that some of the activities are frequently included in the textbook, while some of them are omitted. In addition, it was determined that the types of existing learning activities were not evenly distributed to the units in the textbook. As a result; it was observed that the 5th grade Social Studies textbook was generally successful in terms of learning activities but some deficiencies were observed. In the existing system where there are no student workbooks, the elimination of the shortcomings of the textbooks to reach the excellence of the textbook. The following suggestions can be made within the framework of the findings of the study. The proportional distribution of the 122 activities in the textbook should be ensured between the units. The activities included in the textbook should be taken into consideration in order to increase the diversity of activities and to develop activities for multiple intelligence areas, in addition to different teaching techniques. Processing the same kind of activities can cause a single straightness. The opinions of the teachers who apply these activities in classrooms should also be consulted. Thus, it is possible to determine the extent to which the activities are practicable by obtaining information about the difficulties encountered during the implementation of the activities.

2017 Programına Göre Hazırlanan Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabının Öğrenme Etkinlikleri Açısından Değerlendirilmesi*

Sinem Fidan¹

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi
<https://orcid.org/0000-0001-9875-0851>

Sevdanur Çelen

Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi
<https://orcid.org/0000-002-7793-1263>

Meryem Hayır Kanat

Yıldız Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi
<https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

ÖZ

MAKALE BİLGİSİ

Sosyal Bilgiler, değişen dünya ve ülke koşullarına uygun bilgi, beceri ve tutum geliştirerek bireyin yaşadığı topluma uyum sağlamasını amaçlayan çok disiplinli bir öğrenme alanıdır. Sosyal Bilgiler dersinin öğretilmesinde en temel materyal ders kitaplarıdır. Ders kitapları öğrencilerin öğrenme düzeyini etkileyen ve dersin işlenmesine kaynaklık eden en önemli materyaldir. Ders kitaplarının en önemli bölümünü ise öğrenme etkinlikleri oluşturmaktadır. Öğrenme etkinlikleri, öğrenciye verilmek istenen kazanımların planlı ve kontrollü bir şekilde aktarılmasını sağlayan faaliyetlerdir. Ayrıca öğrencilerin derse aktif katılımının sağlanması noktasında büyük önem arz etmektedir.

Çalışmamızda, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Talim Terbiye Kurulu tarafından 13 Ocak 2017 tarihinde yapılan ilk ve orta öğretim programları değişikliği ile yeniden düzenlenerek yeni müfredata uygun hale getirilen Sosyal Bilgiler 5.sınıf ders kitabındaki öğrenme etkinlikleri ele alınmıştır. Etkinliklerin konu kazanımlarına uygunluğu, öğrencinin ilgisini çekme ve öğrenmeyi teşvik etme noktasında yeterliliğinin tespitindenitel araştırma yöntemi kullanılmış ve araştırma bulgularına doküman analizi yapılarak ulaşılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, hazırlanan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programında toplam 7 öğrenme alanı olduğu ve bu öğrenme alanlarının üniteler yerine kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu öğrenme alanları; Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar Yerler ve Çevreler, Üretim Dağıtım ve Tüketim, Bilim Teknoloji ve Toplum, Etkin Vatandaşlık ve Küresel Bağlantılardır. İncelememiz sonrasında öğrenci çalışma kitaplarının bulunmadığı mevcut sistemde ders kitaplarında öğrenme etkinliklerine daha fazla yer verildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ortaokul, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, Öğrenme Etkinlikleri

Alınma Tarihi:
13.10.2018
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 19.12.2018
Kabul Edilme Tarihi:
30.12.2018
*Çevrimiçi yayınlanma tarihi:*30.12.2018

*Bu çalışmanın bir bölümü 12-14 Nisan 2018 tarihinde düzenlenen Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumu'nda (DEKUS) sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹Sorumlu Yazar:

E-Mail: sinemfidan@gmail.com

Giriş

Sosyal Bilgiler dersi; insanların birbiriyle ve çevreleriyle olan etkileşimini zaman ve yer boyutunda konu alan, bireyin bilgi, tutum ve becerilerini geliştirerek yaşadığı toplumla uyum sağlanmasını amaçlayan çok disiplinli bir öğrenme alanıdır. Sosyal Bilgileri tanımlamak tarih ve coğrafya gibi tek disiplinli bilimlere tanımlamaktan daha zordur ve bu nedenle Sosyal Bilgiler öğrenme alanı hakkında birçok farklı tanım mevcuttur. Sosyal Bilgiler bu özelliği dolayısıyla çok sesli bir orkestraya da benzetilebilir. Örneğin; bir ünite de tarih veya coğrafya ön plana çıkarken sosyoloji ve psikoloji ünitesi destekler ve yol gösterir (Kılıçoğlu, 2015). Sosyal Bilgiler; sürekli değişen ve gelişen dünyada bilgi arttıkça ve geliştikçe, dahası çocuklar ve gençlerin anlamlı bilgileri nasıl ürettiği hakkında bilgi elde edildikçe bu değişimlere ayak uydurmak, ortaya çıkan ihtiyaçlara cevap verebilir nitelikte olmak için sürekli bir değişim içindedir. Bu nedenle 2004 yılında sosyal oluşturmacı anlayışı ile hazırlanan eğitim programımız da zamanla geliştirilmeye ihtiyaç duymuş ve 2017 yılında yeniden revize edilerek yeni öğretim programımız uygulamaya konulmuştur (Gürel, 2017).

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı toplam 7 öğrenme alanından oluşturulmuş ve bu öğrenme alanları ünite adları şeklinde ders kitabında yer almıştır.

Öğrenme alanları;

- Birey ve Toplum
- Kültür ve Miras
- İnsanlar, Yerler ve Çevreler
- Üretim, Tüketim ve Dağıtım
- Bilim, Teknoloji ve Toplum
- Etkin Vatandaşlık
- Küresel Bağlantılar

Sosyal bilgiler yeni öğretim programında 5. sınıf kazanımları toplam 33 tanedir ve bu kazanımların öğrenciye aktarılmasını sağlayan ders saatleri ise toplam 108 saat olarak belirlenmiştir. Öğrenme alanlarının kazanım ve ders saat dağılımı şu şekildedir

Tablo 1:Sosyal bilgiler 5. sınıf öğrenme alanı kazanımları

	Birey Ve Toplum	Kültür Ve Miras	İnsanlar Yerler Ve Çevreler	Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Üretim Dağıtım Ve Tüketim	Etkin Vatandaşlık	Küresel Bağlantılar	Toplam
Kazanım Sayısı	4	5	5	5	6	4	4	33
Ders Saati	14	18	18	14	18	12	14	108

Kaynak: SBDÖP 2017.

Revize edilerek yeniden düzenlenen programlarla birlikte ders kitapları da yeniden düzenlenmiştir. 2004 programıyla birlikte set haline dönüştürülen ders kitapları 2017 programıyla tek bir kitap haline getirilmiş, çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları programdan kaldırılmıştır. Bundan dolayı yeni programla birlikte ders kitapları bir yandan öğrencilerin neler öğreneceklerini aktarırken diğer yandan da öğretmenlere neleri öğreteceklerini aktaran tek kaynak durumuna gelmiştir. Ülkemizdeki okullarda ders kitabı harici eğitim araçları yönünden büyük eksiklikler olması, sınıf içi öğretiminin neredeyse tamamının ders kitaplarıyla işlenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle öğrenme – öğretme sürecinde ders kitapları dersin işlenişinde en önemli materyal olarak kabul edilmektedir(Ertürk ve Güler, 2017). Yapılandırmacılığı esas alan eğitim programımız öğrenci merkezli, aktif

öğrenmeyi geliştiren bir anlayışa sahiptir. Aktif öğrenmede öğrenciler etkin bir biçimde öğrenme sürecine katılır, konular üzerinde fikir üretir, tartışır, çözüm önerileri sunarlar. Bu sayede öğrencilerin kendi öğrenmelerini gerçekleştirmelerine olanak sağlar. Ders kitapları da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır (Akpınar, 2013). Bunun ders kitaplarındaki en önemli yansıması ise “*Öğrenme Etkinlikleridir.*” Öğrenme etkinlikleri öğrencilerin derslerde sorumluluk alarak aktif olmasını gerektiren, belirli kazanımlara yönelik bir ürün, bir düşünce ortaya koymasını amaçlayan, merak uyandırıcı eğitsel çalışmalardır (Kerpiç, 2011).

Öğrenme etkinlikleri;

- Yeni bir kazanıma yönelik
- Öğrenilen kavramları pekiştirmeye yönelik
- Öğrenci zorluk ve yanlışlarını aşmaya yönelik
- Konu alanına dikkat çekip farkındalık oluşturmaya yönelik amaçlarla hazırlanabilir.

Öğrenme etkinlikleri; öğrencileri öğrenim sürecinde aktif kılan, öğrencilerin başarılarını olumlu yönde etkileyen ve kendi deneyimleri ile öğrenmeyi kalıcı getirmeyi hedefleyen ders kitaplarının en önemli ve etkili kısımlarını oluşturur (Kerpiç, 2011). İlgili alan yazın incelendiğinde, ders kitapları ve öğrenme etkinlikleri incelenmesine yönelik birçok araştırma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan bazıları; Özçelik ve Semerci (2016) “Disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı hazırlanan öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin geometrik cisimlerin hacimleri konusundaki akademik başarılarına etkisi”, adlı incelemesinde disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı hazırlanan öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin geometrik cisimlerin hacimleri konusundaki akademik etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın bulgularına göre, disiplinler arası yaklaşımın programın gerektirdiği öğretime göre öğrencilerin geometrik cisimlerin hacimleri konusundaki başarısını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır (Özçelik ve Semerci, 2016). Kerpiç (2011) “Etkinlik tasarım prensipleri çerçevesinde 7. sınıf matematik ders kitabı etkinliklerinin değerlendirilmesi”, adlı çalışmasında 2009 tarihli 7. Sınıf için hazırlanmış matematik ders kitabındaki 90 adet etkinliği incelemiştir. Araştırma sonucunda ders kitabında yer alan etkinliklerin genel olarak etkinliğin amacı, öğrencilerin ön bilgileri, kullanılacak araç-gereçler, öğretmen-öğrenci rolleri ve ölçme ve değerlendirme gibi etkinlik tasarım prensiplerine hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır (Kerpiç, 2011). Akpınar (2013) “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki etkinlikler hakkındaki görüşleri”, adlı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki etkinliklerin öğrenci merkezli eğitime uygunluğuna yönelik görüşlerini incelemiştir. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının ders kitabındaki etkinlikleri; bazı açılardan yeterli bulduğu, bazı açılardan ise yetersiz bulduğunu sonucuna ulaşılmıştır (Akpınar, 2013). Gedikoğlu ve Semerci (2016) “Yansıtıcı düşünme etkinlikleri destekli modüler öğretimin 5. sınıf bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde öğrencilerin akademik başarılarına etkisi” adlı araştırmasında, 5. sınıf bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin akademik başarılarına etkilerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda yansıtıcı düşünme etkinlikleri destekli kelime işlemci modülü ile ders işlenen deney grubunun akademik başarısı ve geleneksel yöntemle ders işlenen kontrol grubunun akademik başarısı arasında deney grubunun lehine olacak şekilde anlamlı sonuç elde edilmiştir (Gedikoğlu ve Semerci, 2016). Ertürk ve Güler (2017) “5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi (Muğla İli Örneği)” adlı çalışmasında, 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirme kazanımları ile ilgili,

sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucuna göre sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımı, görsel tasarımı, içeriği, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzdeleri ve ortalamaları incelendiğinde ‘Yeterli’ sonuçlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ertürk ve Güler, 2017).

Araştırmamız 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki öğrenme etkinliklerini ele alarak bu etkinliklerin türlerini, öğrencinin ilgisini çekme ve öğrenmeyi teşvik etme konusundaki yeterliliğini temel almaktadır. Dünya ve Türkiye literatüründe öğrenme etkinliklerini ele alan birçok araştırma bulunmaktadır. Ancak 2017 yılında yayınlanan sosyal bilgiler ders kitaplarına dair henüz böyle bir araştırma bulunmamaktadır. Bu araştırmadan elde edilecek sonuçlarla yeni yayınlanan sosyal bilgiler ders kitaplarının öğrenme etkinlikleri açısından değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Araştırmadan elde edilecek bulguların, yeni hazırlanacak ders kitaplarındaki öğrenme etkinliklerinin hazırlanmasına ve etkinlikler yardımıyla öğretimin kalitesini artırıp öğrenmelerin daha anlamlı ve daha kalıcı olmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca bu çalışma bu konuda yapılan kuramsal çalışmalara ışık tutması ve yazına katkılar sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, 2017 yılında yenilenen taslak ilköğretim programı ile birlikte değişen Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabının içerisinde bulunan öğrenme etkinliklerinin türleri ve yeterliliği noktasında uygunluğunu analiz etmektir. Çalışmamızda ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki öğrenme etkinliklerini ele alarak bu etkinliklerin türlerini, öğrencinin ilgisini çekme ve öğrenmeyi teşvik etme konusundaki yeterliliğini inceleyeceğiz.

Yöntem

Bu araştırmanın desenini “nitel araştırma” yaklaşımlarından doküman incelemesi oluşturmaktadır. Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında yazılı materyallerin analizi kapsayan doküman analizi her bilimsel araştırma için kaçınılmaz olan veri toplama aracıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 13 Ocak 2017 tarihinde yapılan ilk ve orta öğretim programları değişikliği sonucunda yenilenen Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında yer alan öğrenme etkinliklerinin türleri ve yeterliliği bu yöntemle incelenecektir (Evirgen ve diğ., 2017). Elde edilecek veriler araştırmanın ana amacına hizmet ederek ve araştırmanın geçerliğini önemli ölçüde arttıracaktır.

Bulgular

Sosyal Bilgiler 5.sınıf ders kitabı incelendiğinde birbirinden farklı olarak değerlendirilebilecek etkinlik türlerinin olduğu görülmektedir. Etkinlikleri belirli başlıklar altında toplayacak olursak bu başlıklar:

- Metni anlama, yorumlama ve analiz etme etkinlikleri
- Haber inceleme yorumlama etkinlikleri
- Tablo etkinlikleri
- Yansıtıcı düşünme etkinlikleri
- Fotoğraf, karikatür inceleme ve ilişki kurma etkinlikleri
- Araştırma etkinlikleri
- Harita okuma, inceleme ve yorumlama etkinlikleri
- Ürün ortaya koyma etkinlikleri
- Grup çalışması etkinlikleri

- Proje geliştirme etkinlikleri

1. Metni Anlama, Yorumlama ve Analiz Etme Etkinlikleri

Metni anlama, yorumlama ve analiz etme etkinlikleri öğrencilerin ders kitaplarında yer alan metinleri okuma anlama ve ön bilgilerini kullanarak metinde verilmek istenen fikirleri çözmek için metinden sonra verilen soruları cevaplamalarına yönelik tasarlanan etkinliklerdir. Okuma ve düşünme arasındaki pozitif ilişki uzun zamandır bilinmektedir. Okuduğunu anlama becerisinin gelişmesi de bireyin dilde ve düşüncede gelişmesi, ilerlemesidir. Ders kitaplarında bu becerinin gelişmesi için keşfetme yöntemi kullanılır. Öğrenciler öncelikle metni okurlar ve sonrasında metnin soru etkinliklerini çözerler. Bu soru etkinliklerinde öğrenciler okumanın amacına uygun olarak yazarın anlatmak istediği konuyu anlayarak yorumlarlar. Yine bu soru etkinlikleri ile okuduğu metnin doğruluğunu ya da metnin içinde yer alan yanlış bilgileri analiz ederek görüş geliştirebilirler (Yılmaz, 2008). Ders kitabında 1. Ünite de daha yoğun olmak üzere her ünite de mutlaka bu etkinliklere yer verilmiş olup ve toplamda ders kitabında 21 adet metni anlama, yorumlama ve analiz etme etkinlikleri mevcuttur. Şekil 1a ve Şekil 1b’de metni anlama, yorumlama ve analiz etme etkinliklerine dair iki örneği yer verilmiştir.

Aşağıdaki metni okuyarak yanındaki soruları cevaplayınız.

Arizona'daki Kaibab adı verilen bir ceylan türü: "Bir zamanlar dengeli bir yaşam içinde iken oradaki halk bu ceylanları kurtlar ve sırtlanlardan koruyalım diyerek, çevredeki kurt ve sırtlanların tümünü öldürmüşler. Düşmanları ölen ceylanlar büyük bir hızla çoğalmaya başlamış ve sayıları o kadar artmış ki kendilerine o çevrede yiyecek yetmemeye başlamış. Yiyecek yokluğundan büyük sayılarda ölümler gerçekleşmiş. Tek tek kurt ve sırtlanların öldüreceği ceylandan çok daha fazlası, açlıktan sürüler halinde ölmüş. Ayrıca o çevredeki bitki örtüsü aç ceylanların her şeye saldırmamasından büyük zarar görmüş."

Doğan Cüceloğlu, İçimizdeki Biz, s.56

1. Kurt ve sırtlanlar öldürüldükten sonra çevrede hangi değişiklikler olmuştur?

2. Doğaya müdahalenin sonuçları neler olmuştur? Yazınız.

1. Oradaki halkın yerinde olsaydınız bu ceylanları korumak için nasıl bir çözüm bulurdunuz?

2. Bulduğunuz çözümün ne gibi sonuçları olabileceğini tahmin ediniz.

Şekil 1a. Kitapta yer alan örnek "metni anlama, yorumlama ve analiz etme" etkinliği

Kaynak: Evirgen ve diğerleri 2017: 14.

Sıra Sizde

Aşağıdaki bu kitap için yazılmış olan metni okuyunuz. Metnin altındaki soruyu cevaplayınız.

İstanbul'daki Sultan Ahmet Camisi 1617 yılında ibadete açıldı. Adını Osmanlı padişahı 1. Ahmet'ten aldı. 1. Ahmet padişah olduktan sonra baş mimarına camiyi Edirne'nin meydanına yapmasını emretti. 2. Ahmet Caminin inşaatında işçilerle birlikte harç taşıdı. Cami 14 yıllık bir çalışmanın ardından tamamlandı. Çinilerinden dolayı turistlerce Mavi Cami olarak da isimlendirildi.

Yukarıdaki metindeki bilgiler "Ne? Nerede? Ne zaman? Nasıl? Neden? ve Kim? sorularına doğru ve tutarlı cevaplar verebiliyor mu? Neden?"

4.4

Şekil 1b. Kitapta yer alan örnek "metni anlama, yorumlama ve analiz etme" etkinliği

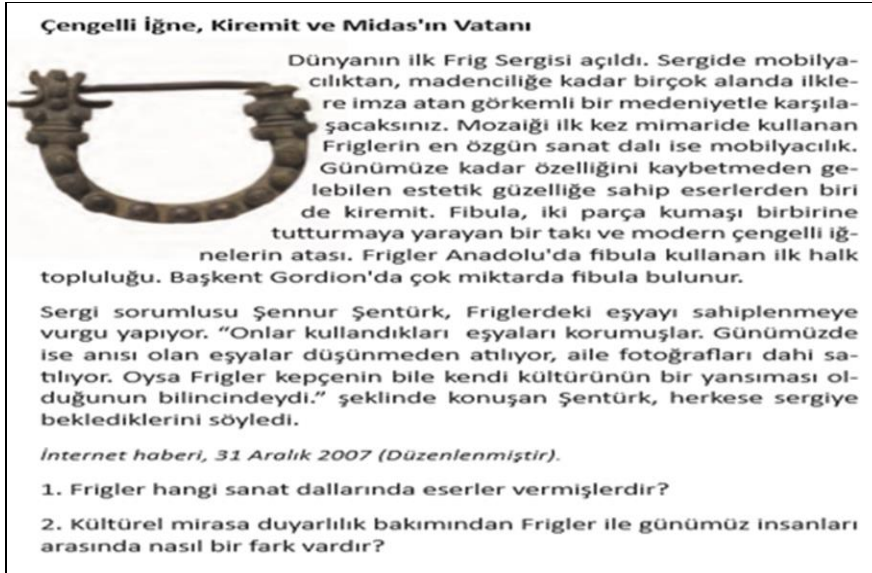
Kaynak: Evirgen ve diğerleri 2017: 97.

Metinde doğal dengelerin bozulmasına ve doğanın tahrip olmasına, doğal süreç ve denge göz önüne alınmaksızın doğaya yapılan müdahalelerin sonucuna değinilmektedir. Bu metinde

özellikle öğrencilerin hikâyesinin ana fikrini anlama, metinden bir sonuç veya ders çıkarma becerileri geliştirilmeye çalışılmıştır (Şekil 1a). İkinci metninde ise ülkemizdeki en önemli tarihi ve turistik yer olan Sultanahmet Camii hakkında öğrencilere tutarsız bilgiler verilerek metin hakkında düşünmeleri ve metni analiz etmeleri sağlanmış, öğrencilere metindeki yanlış ve tutarsız ifadeleri fark ettirmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bununla öğrencilerin okuduklarını anlama ile metnin doğruluk, geçerlilik vb. yönlerini ölçebilme becerisine olumlu katkı sağlanmaktadır (Şekil 1b).

1. Haber İnceleme Yorumlama Etkinlikleri

Gazete yazılı medyanın ders kitaplarında en fazla yer bulan öğretim aracıdır. Derslerde haber kullanımının pek çok faydası vardır. Öğretimde haber kullanarak öğrenciler güncel olaylar hakkında bilgi sahibi olmayı ve yaşadıkları toplumun aktif bir üyesi olmayı öğrenirler. Vatandaşlık becerileri gelişir, ayrıca haber kullanımı sayesinde eleştirel düşünme becerisi geliştirebilirler. Bunların yanında derslerde güncel haberlerin kullanılmasıyla dersler daha ilgi çekici hale gelir ve konular gerçek örnekleri öğrenme kolaylaştırır (Tomal, Karadeniz ve Demirkaya, 2008). Gazete haberleri etkinlikleri ders kitabında her üniteye yer alan ve en fazla yer verilen ikinci etkinliktir. Ders kitabımızda toplamda 29 adet gazete haberi etkinliği bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak Küresel Bağlantılar ünitesinde bu etkinliğine yer verildiği belirlenmiştir. Haber etkinliklerine dair örnekleri Şekil 2a ve Şekil 2b’de görmek mümkündür.

Şekil 2a. Kitapta yer alan örnek "Örnek haber" etkinliği

Kaynak: Evirgen ve diğerleri 2017: 42.

Metinde ülkemizin kültürel mirasına ait bir sergi haberi verilmekte ve bu yapılırken, Frig kültürünü oluşturan unsurlara değinilmektedir. Böylece okuyucuya geçmiş ile güncel arasında ilişki kurma imkânı sağlanmakta ve metni anlamayı ve ilişki kumayı güdüleyen sorular ile öğrenilen bilgiler pekiştirilmektedir (Şekil 2a). İkinci haber metninde ise ülkemizin önemli turizm merkezi olan Bodrum ile ilgili bir habere yer verilmektedir. Yabancı turistlerin ülkemize turizm amaçlı gelip yerleşmelerine değinilen haber metninde ülkemizin çekicilikleri ve olumlu taraflarına vurgu yapılarak yurt sevgisi oluşumuna olumlu katkı verilmiştir (Şekil 2b).

insanı olarak sadece erkek figürlerine yer verildiği ve kadın figürünün kafası olmayan bir gövde olarak yer aldığı görülmektedir. Bilim insanı denilerek toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alan etkinliğin görselinde her iki cinsiyete eşit şekilde yer verilmesi gerekmektedir (Şekil 3a).

 Sıra Sizde Aşağıdaki tabloyu çevrenizde bulunan doğal varlıkları, tarihi mekânları ve yapıtları göz önüne alarak doldurunuz.

Türü	Çevrenizde var mı?	İsmi nedir?	Ne amaçla yapılmıştır?	Tanıtıcı bir cümle yazınız.
Tarihî cami				
Kale				
Tarihî saat kulesi				
Antik kent				
Medrese				
Türbe				
Han				
Tarihî ev				
Tarihî çeşme				
Türü	Çevrenizde var mı?	İsmi nedir?	İnsanlara ve diğer canlılara faydaları nedir?	Tanıtıcı bir cümle yazınız.
Göl				
Deniz				
Mağara				
Orman				
Dağ				
İrmak				

140

Şekil 3b. Kitapta yer alan örnek” Tablo” etkinliği

Kaynak: Evirgen & diğerleri 2017: 49.

Tablo etkinlikleri içinde yer alan bu etkinliklerde öğrencilerin yaşadıkları çevreyi keşfederek kültürel ve tarihsel özelliklerini tanımaları yani çevre okuryazarlığı becerilerini geliştirmeye hedeflemektedir. Çevre okuryazarlığı becerisi öğrencilerin çevre ile ilgili öğrendikleri her şeyi davranışa dönüştürebilme yeteneğidir (Teksöz, Şahin & Ertepinar, 2010). Çevre okuryazarlık becerisi gelişmiş olan bireyler ülkelerinde ve dünyadaki doğal çevre düzeninin nasıl işlediği ve insanların bu düzeni nasıl etkilediği ile ilgili farkındalık geliştirecek bilgiye sahip olurlar (Akıllı ve Genç, 2015). Sosyal Bilgiler müfredatına ilk kez 2017 programı ile giren Çevre Okuryazarlık becerisi ile ilgili Sosyal Bilgiler 5. Sınıf ders kitabında sadece Kültür ve Miras ünitesinde iki adet etkinlik tespit edilmiştir (Şekil 3b, 3c).

 Sıra Sizde

Ülkemizde seçeceğiniz bir ilin ve kendi yaşadığınız ilin kültürel öğelerini araştırınız. Bulduğunuz kültürel öğelerin isimlerini aşağıya yazınız. Benzer olanların isimlerinin altını kırmızı kalemle işaretleyiniz.

Yaşadığınız yer	Seçtiğiniz il
Yemekler	
El sanatları	
Geleneksel giysiler	
Halk oyunları	
Türküler	
Tarihi yapılar	
Festival ve şenlikler	

Şekil 3c. Kitapta yer alan örnek "Tablo" etkinliği

Kaynak: Evirgen ve diğerleri 2017: 55.

3. Yansıtıcı Düşünme Etkinlikleri:

Yansıtıcı düşünme kısaca, öğrenme sürecinde bireylerin geçmiş deneyimleri üzerinde düşünmesi, sorgulaması, eleştirel bir değerlendirme yaparak kendi düşüncelerini yeniden oluşturabilmesidir (Gedikoğlu ve Semerci, 2016). Öğrencilerin öğrendikleri bilgilerden yola çıkarak akıl yürütme yapabilecekleri ve kendi görüşlerini oluşturarak ifade edebilecekleri bu etkinlikler ders kitabında en fazla yer alan etkinliklerdir. Toplamda 33 tane yansıtıcı düşünme etkinliğinin en fazla kültür ve miras ünitesinde yer aldığı tespit edilmiştir.

 Sıra Sizde

Sosyal bilgiler dersinde öğrendiklerinizin size ne gibi faydaları oldu? Örnekler veriniz.

Şekil 4a. Kitapta yer alan örnek "Yansıtıcı Düşünme" etkinliği

Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 13.

 Sıra Sizde

Yaşadığınız bölgenin iklimi hayatınızı nasıl etkiliyor? Arkadaşlarınızla tartışarak yazınız.

Beslenme

Giyim

Konut Tipi

Bitki örtüsü

Ulaşım

Turizm

Şekil 4b. Kitapta yer alan örnek “Yansıtıcı Düşünme” etkinliği

Kaynak: Evirgen ve diğerleri 2017: 85.

Bilginin işlevselliğine vurgu yapan bu etkinlik türü, öğrencilerin öğrendikleri bilgiler üzerine eleştirel düşünme ve sorgulayıcı davranış geliştirme becerisi kazanmaları açısından olumlu olarak gözlemlenmiştir (Şekil 4a).Yaşadığı bölgenin iklim özelliklerinin hayatlarına olan etkisini sınıfça tartışarak öğrencilerin kendi öğrenmelerini gerçekleştirmesini amaçlayan bu etkinlik öğrencilerin kendi deneyimleri üzerine düşünme, yaptıklarının farkına varma, tartışma ve grup içerisinde kendini ifade etme vb. becerilerinin gelişmesine olumlu katkı sağlamaktadır (Şekil 4b).

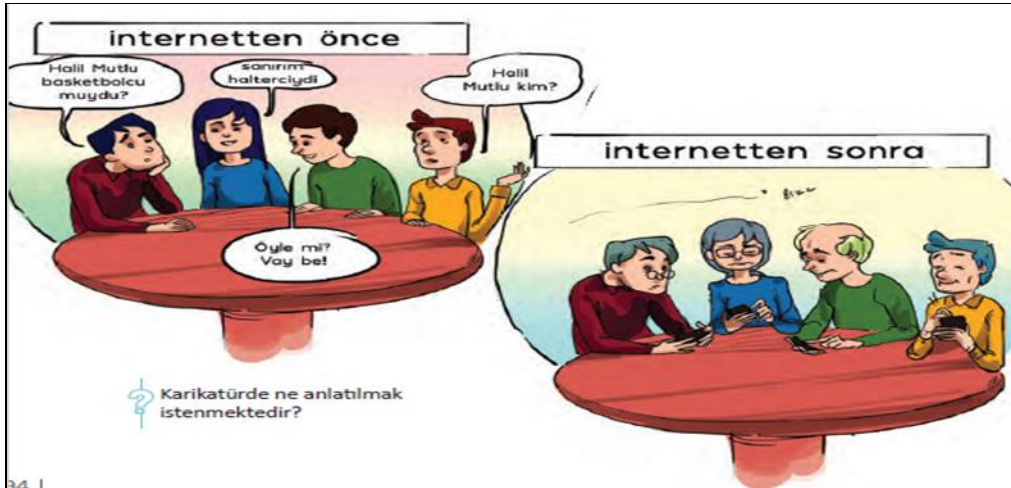
4. Fotoğraf, Karikatür İnceleme ve İlişki Kurma Etkinlikleri

Ders kitaplarının ve verilen eğitimin kaliteli olabilmesi için ders kitaplarında görsel öğelerin kullanılması bir gerekliliktir. Çünkü görsel öğeler konu metnindeki yazılı anlatımı destekler ve anlaşılmasını sağlar. Bu sebeple de Sosyal Bilgiler dersi eğitimi kapsamında soyut disiplinlerin var olmasından dolayı kazanımların ve kazanımlara yönelik etkinliklerin öğrenciler tarafından anlamlandırılabilmesi için somutlaştırmaya yönelik materyaller kullanılmalıdır.Bu bağlamda ders kitaplarında karikatür ve fotoğraf kullanımı eğitimde ve öğrenme ortamlarında kalıcı öğrenmenin gerçekleşebilmesi açısından önemli bir yere sahiptir (Koçoğlu ve Aydın, 2017). Karikatür ve fotoğraf kullanımı metni çekici hale getirir ve konuyu destekler. Sınıfta tartışma ortamının ve etkileşimin sağlanmasında, dikkat dağınıklığının giderilmesinde ve öğrencilerin motivasyonunun artırılmasında önemli bir yere sahiptirler. Karikatür, fotoğraf gibi görsel öğelerin yorumları çok özel ve anlamlıdır bu sebeple de

öğrencilerin zihinsel aktivitelerine katkı sağlarlar. Aynı zamanda bu gibi görsel öğeler eğlenerek öğrenme noktasında en önemli materyal durumundadır. Ders kitabında en çok Kültür ve Miras ünitesinde olmak üzere toplam 17 adet fotoğraf, karikatür inceleme ve ilişki kurma etkinliği mevcuttur. Yukarıda anlatılanlardan hareketle bir ders kitabının görsel öğeler açısından oldukça zengin olması gerektiği ortadadır. Bu sebeple ders kitabının görsel öğelerle ilişki kurma açısından yetersiz olduğu söylenebilir.

Şekil 5a. Kitapta yer alan örnek “Fotoğraf, karikatür inceleme ve ilişki kurma” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 97.

Şekil 5b. Kitapta yer alan örnek “Fotoğraf, karikatür inceleme ve ilişki kurma” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 94.

Soyut olan hak kavramını 5. sınıf öğrencileri için somutlaştırmayı, daha anlaşılır kılmayı amaçlayan bu etkinlik ile çocukların haklarını tanıyıp anlamaları, haklara dair görüşlerinin şekillenmesi ve buna ilişkin tutum geliştirmeleri teşvik edilerek farkındalık kazanmalarını sağlanmaktadır (Şekil 5a). Teknolojiyi yanlış kullanmanın, teknoloji bağımlısı olmanın zararını öğrencilere aktarmaya çalışan bu etkinlikte ise kullanılan karikatür eğlendiricilik özelliğinden dolayı öğrencilerin derste sıkılmadan öğrenmesine, ders içeriğini basitleştirerek dersi anlamalarının kolaylaşmasına ve hatırlama düzeyini artırarak öğrenmede kalıcılık oluşmasına fayda sağlamaktadır (Şekil 5b).

6. Araştırmaya Yönlendirme Etkinlikleri

Sıra Sizde

Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ni www.kultur.gov.tr adresinden sanal turla ziyaret ederek aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Müzede hangi devletlere ait eserler sergilenmektedir?
2. Müzede sergilenen eserlerin türleri nelerdir?
3. Bu eserlerden hangileri daha çok ilginizi çekti? Neden?
4. Müzelerin tarihi eserlerin korunmasındaki önemi nedir?

Bu konuda daha fazla bilgi için; Gülay Sert ve Cemal Eker, "Keşfedin Anadolu Uygarlıkları" ve Jane Bingham, "Antik Dünya Ansiklopedisi" kitaplarından yararlanabilirsiniz.

Şekil 6a. Kitapta yer alan örnek "Araştırmaya yönlendirme" etkinliği

Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 43.

"Araştırma bir problemi çözmek amacıyla planlı olarak gerçekleştirilen veri toplama, çözümleme, yorumlama ve değerlendirme işlemlerini kapsayan bir süreçtir." (Gömlüksüz ve Kan, 20017). Bu sebeple öğrenciler araştırma etkinlikleri kapsamında en iyi öğrenmeyi öğrenme sürecine katılarak sağlarlar. Onlara yaşam boyu lazım olacak araştırma ve problem çözme becerilerini de bu sayede öğrenirler. Öğrenmede bireyin aktif olması öğrenmenin niteliği açısından oldukça önemlidir. Çünkü birey araştırarak daha iyi ve etkili öğrenir. Bu sayede de kendi öğrenme hedeflerini belirler ve öğrenmelerinden sorumluluk duyar. Tüm bu anlatılanlardan hareketle ders kitabına değinecek olursak; ders kitabında toplam 14 adet araştırma etkinliği bulunmaktadır. Ancak bu sayı oldukça yetersiz olarak değerlendirilmiştir. Bazı ünitelerde araştırma etkinliklerine yer verilirken, Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler ünitelerinde ise araştırma etkinliklerine hiçbir şekilde yer verilmemiştir. Aşağıda araştırma etkinliklerine dair birkaç örneğe yer verilmiştir

Sıra Sizde

A. Öğretmeninizin yardımıyla bir araştırma konusu belirleyiniz. Belirlediğiniz bu konu ile ilgili internette araştırma yapınız. Araştırmanızda bu konuda öğrendiklerinizi dikkate alınız.

Araştırma konum: _____

Yararlandığım internet sitelerinin adresleri: _____

Ulaştığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğim kaynaklar (Kitap, dergi, ansiklopedi vb.): _____

Şekil 6b. Kitapta yer alan örnek "Araştırmaya Yönlendirme" etkinliği

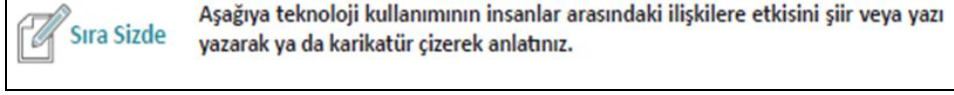
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 96.

Öğrencilere ödev olarak verilen araştırma etkinliği, öğrencileri kültürel değerlerimizden biri olan Anadolu Medeniyetler Müzesini sanal tur ile ziyaret etmeye yönlendirmektedir. Böylece öğrencilerin kendi kültürel değerlerini keşfetmesi bir yandan da doğru teknoloji kullanımını da öğrenmesi pekiştirilmektedir (Şekil 6a). İkinci araştırma etkinliğinde ise öğrencilerden bir konu üzerine araştırma yapmaları istenmektedir. Bu etkinlik öğrencileri merak ettiği konular ile ilgili nasıl doğru araştırma yapacakları noktasında yönlendirdiği için öğrencilerin bilimsel araştırma becerisi kazanmasına olumlu katkı sağlamaktadır (Şekil 6b).

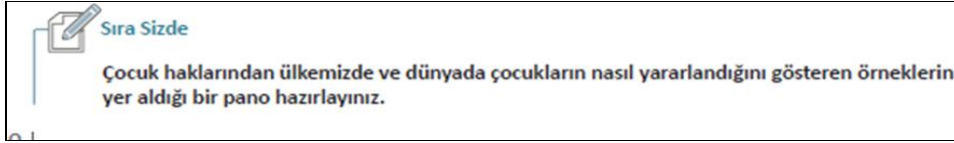
7. Materyal Geliştirme Etkinlikleri

Yeni Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan yapılandırmacılık yaklaşımına göre öğrencinin öğrenme süreçlerine aktif olarak katılması ve öğrenmeleri sonucunda bir ürün ortaya çıkarması sürecin önemli kazanımlardandır. Öğrenci merkezli eğitim-öğretim süreçlerinde öğrencilerin yeni öğrenme ürünleri ortaya çıkarmaları öğrenmenin kalıcı olması bakımından

önemlidir. Çünkü öğrencinin aktif olduğu öğrenmelerde öğrenci girişimci olur, kendi öğrenme becerilerini kontrol eder ve geliştirir. Ayrıca yeteneği doğrultusunda eğitim sisteminin ilerlemesine katkı sağlar. Yeni programa göre hazırlanan 5.sınıf ders kitabında toplam 9 tane materyal hazırlama ortaya koyma etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinliklerin kiminde öğrencilerin resim çizmesi, afiş hazırlaması, maket yapması kiminde de yazı ya da şiir yazması istenmiştir. Bu sayede öğretimin gerçekleştirilmesi sırasında ürün ortaya konması öğrenmenin tam olarak gerçekleştirilmesine katkı sağlamaktadır.

Şekil 7a. Kitapta yer alan örnek “Materyal geliştirme” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 105.

Şekil 7b. Kitapta yer alan örnek “Materyal geliştirme” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 30.

Ders kitabında Sıra Sizde başlığı altında sunulan bu etkinliklerde öğrencilerin konu hâkimiyetlerinin artırılması hedeflenmiştir. Öğrencilere şiir, yazı yazdırarak ya da karikatür çizdirerek onların öğrendikleri konu kapsamında farklı duygu, düşünce ve fikirlerini edebi ürünler yardımıyla ifade etmeleri istenmiştir. Bu durum onların hayal güçlerini, sezgilerini bir araya getirmelerini sağlamaktadır (Şekil 7a). Diğer etkinlik örneğinde ise öğrencilerden pano hazırlamaları istenmiştir. Dersin konusu kapsamında hazırlanan panolar kalıcı öğrenmeyi arttırırken öğrencilerin arkadaşlarını tanımalarına ve ilişkilerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Şekil 7b).

8. Harita Okuryazarlığını Geliştirme Etkinlikleri

Sosyal Bilgiler öğretiminde harita kullanımı ve harita kullanma becerilerinin kavratılması programın amacına ulaşması açısından oldukça önemlidir. Çünkü harita okuryazarlığı konuların öğrencilerin mantığında oturması bakımından destekleyici niteliktedir. Özellikle Sosyal Bilgiler programı içerisinde yer alan coğrafya konularının öğretiminde yararlandığımız haritalar coğrafya biliminin öğretilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Sosyal Bilgiler öğretiminde harita kullanımı öğrencilerin keşfetme, bütüncül ve kuş bakışı algılama becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Darakçı, 2014). Öğrenci haritayı okuyup inceleyip yorumlayabilirse mekânla ilgili bilgileri daha iyi analiz edecek ve mekânı daha iyi tanıyacaktır. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında bir coğrafya ünitesi olan “*İnsanlar, Yerler ve Çevreler*” ünitesinde 6 tane olmak üzere toplam 8 adet harita okuma, inceleme ve yorumlama etkinliği bulunmaktadır. Etkinliklerin sayısı ve kullanılabilirliği yeterli bulunmuştur.

Şekil 8a. Kitapta yer alan örnek “Harita okuryazarlığını geliştirme” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 71.

Etkinlik ile öğrencilerin öncelikle ülkelerinde bulunan iklim tiplerini ve hangi bölgelere hangi iklim tiplerinin hâkim olduğunu harita üzerinden incelemeleri istenmiştir. Bu sayede öğrenilenler somut bir şekilde öğrencilere sunulmuş sonrasında ise konu özelleştirilmiş ve öğrencilerin yaşadıkları yeri iklim faktörü açısından tanımaları sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 8a).

9. Grup Çalışması Etkinlikleri

Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak işbirlikçi öğrenmenin gerçekleşebilmesi için grup çalışmalarına öğrenme-öğretme süreçlerinde yer verilmelidir (Karakuş Yılmaz, Baydaş ve Kokoç, 2017). Grup çalışmaları etkili bir öğrenme stratejisidir ve öğrencilerin eğitim-öğretim sürecinde yararlanabileceği önemli öğretim yaklaşımlarından biridir (Çakmak, 2014). Ders kitaplarında yer alan grup çalışması etkinlikleri öğrencilerin konuları daha iyi kavramalarını, çalıştıkları konulara hâkim olmalarını sağlar. Bu etkinlikler sayesinde öğrenciler görev paylaşımını ve dayanışmayı öğrenir, iletişimlerini güçlendirir. Aynı zamanda öğrenciler yaratıcı ürünler ortaya koyarlar. Grup çalışmalarının öğretim süreçlerine faydası bu kadar fazla iken ders kitabında bu konuda sadece 1 etkinlik olması ciddi bir eksiklik olarak kabul edilmelidir. Yeni programa göre hazırlanan ders kitaplarında bulunan bu eksikliğin giderilmesi gerekmektedir. Çünkü yapılandırmacı eğitimin bir gereği olarak iş birliği öğrenmeler sıklıkla kullanılmalıdır.

Sınıfta öğretmeninizin belirleyeceği iki grup oluşturunuz. Birinci grup teknoloji kullanımının insanlar arasındaki ilişkilerde olumlu etkileri olduğunu savunacaktır. İkinci grup ise teknoloji kullanımının insanlar arasındaki ilişkilerde olumsuz etkileri olduğunu savunacaktır. Dinleyici öğrenciler her iki tarafa sorular soracaktır. Tartışma sonunda dinleyiciler oylama yaparak hangi grubun görüşünü daha iyi savunduğunu belirleyeceklerdir.

Şekil 9. Kitapta yer alan örnek “Grup çalışması” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 105.

Dersin teması kapsamında öğrencilerin öğrendikleri bilgileri özümsemesi amacıyla hazırlanan bu grup etkinliği onların kendi duygu ve düşüncelerini ifade edip savunabilmelerine olanak vermekte bu durum ise öğrencilerin özgüvenlerinin gelişmesine ve grup olabilmek bilincine kavuşmalarına olanak sağlamaktadır (Şekil 9).

10. Proje Geliştirme Etkinlikleri

Proje önceden belirlenmiş bir süre içerisinde değişim yaratmayı hedefleyen, birbiriyle ilişkili amaç ve hedefleri olan, uygulanması sonucunda çeşitli ürünlerin elde edildiği bir çalışmadır. Projeler öğrenciyi merkeze alan ve onun öğretim sürecinde yaşamından konulara ve uygulamalara yer veren bir öğrenme yaklaşımıdır. Öğrencilerin olayları ve olguları anlamaları, çevrelerindeki sorunlara duyarlı, çözüme istekli olmaları ve buna yönelik proje hazırlamaları oldukça önemlidir (Donmuş ve İzci, 2016). Proje geliştirme etkinlikleri ile öğrenci bilgiyi toplar, organize ve analiz eder. Öğrenciler yapacakları çalışmalara karar verip araştırma süreçlerini tasarlarlar ve her şey öğrencilerin sorumluluğundadır. Öğrenciler kendilerini değerlendirme ve tanıma imkânı bulup bilimsel çalışma alışkanlığı kazanırlar. 5.sınıf ders kitabında proje geliştirme etkinliği son 3 ünite de birer tane olmak üzere sadece 3 adet etkinlik bulunmaktadır. Öğrencilerin yaşam boyu öğrenmelerine katkı sağlamak amacıyla yapılandırıcı anlayışa uygun olarak hazırlanmış bir ders kitabında Proje geliştirme etkinliklerinin sayısı oldukça yeterli olmalıdır.

 Sıra Sizde Çevrenizde gördüğünüz toplumsal bir ihtiyaç belirleyiniz. Bu ihtiyacı karşılayacak bir sivil toplum kuruluşu kuracağınızı düşününüz. Buna göre aşağıdaki soruları cevaplarını defterinize yazınız.

1. Sivil toplum kuruluşunuz hangi toplumsal ihtiyaca yönelik olacaktır?
2. Sivil toplum kuruluşunuzun adı ne olacaktır?
3. Sivil toplum kuruluşunuz insanlara nasıl yardım edecektir?
4. Sivil toplum kuruluşunuza destek sağlamak için neler yapacaksınız?
5. Sivil toplum kuruluşunuzun çalışmalarını halka nasıl duyuracaksınız?

Şekil 10a. Kitapta yer alan örnek “Proje geliştirme etkinlikleri” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 151.

 Sıra Sizde Arkadaşlarınız ile bir grup oluşturarak ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir fikir geliştiriniz. Bunun için:

- 1- İlk olarak bir fikir bulmalısınız. Tarım, sanayi, hizmet, ulaşım gibi bir iş kolu seçiniz. Bu iş kolunda üretim, dağıtım veya tüketimin geliştirilebilmesi ve artırabilmesi için yeni fikirler belirleyiniz.
- 2- Önceki çalışmalarını inceleyiniz. Daha önce sizin fikrinizle ilgili yapılan çalışmalarını araştırıp nasıl bir yenilik yapacağınıza karar verin.
- 3- Çalışma programı hazırlayınız. İş bölümü yaparak işi nerede, nasıl, hangi kaynakları kullanarak yapacağınızı kararlaştırınız.
- 4- Uygulanabilirliğini değerlendiriniz. İş fikrinizin yapılabilir, uygulanabilir olup olmadığını değerlendirin. Eğer uygulanabilir değilse başa dönünüz.
- 5- Her şey bitti, sıra geldi yazmaya. Fikrinizi açıklayan dosyanızı hazırlayın. Gerekli ise çizim de yaparak raporunuzu oluşturunuz.
- 6- Sunumunuzu yapın. Şimdi artık fikrinizi sınıf arkadaşlarınıza sunabilirsiniz.

Şekil 10b. Kitapta yer alan örnek “Proje geliştirme etkinlikleri” etkinliği
Kaynak: Evirgen ve diğerleri, 2017: 134.

Etkinlik ile öğrencilerden bir fikir geliştirmeleri ve bu fikirden yola çıkarak proje oluşturmaları istenmiştir. Bu sayede öğrencilerin bağımsız düşünme yetenekleri, eleştirel düşünme becerileri, konu ile ilgili araştırma yaparak ilk elden bilgi edinmeleri, bilimsel çalışma alışkanlığı kazanarak planlama, inceleme ve yürütme gibi alışkanlıklar kazanmaları desteklenmektedir (Şekil 10b). Diğer etkinlikte ise öğrencilerin sivil toplum kuruluşları üzerinden toplumsal

farkındalık kazanmaları, yardımlaşmayı ve dayanışmayı öğrenerek topluma faydalı olmayı öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 10a).

Sonuç ve Tartışma

Ders kitapları dersin işlenişinde ve dersin amaçlarını öğrenciye kazandırmada kaynaklık eden en önemli materyaldir. Ders kitapları öğrenciler için ise öğrenme süreçlerinde doğrudan ilişki kurabildiği öğrenme yaşantılarına yön veren en temel araçtır. 2017 yılı ilköğretim ve ortaöğretim ders programları değişikliği ile birlikte öğrenci ders kitapları, çalışma kitapları ve öğretmen kılavuz kitapları yeniden düzenlenmiş ve çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitapları kaldırılmıştır. Ders kitapları 2017 programıyla tek bir kitap haline getirilmiştir. Böylece ders kitapları hem öğretmenler hem öğrencilerin için tek ana kaynak ve en önemli materyal haline gelmiştir. Ders kitaplarının en önemli bölümünü ise öğrenme etkinlikleri oluşturmaktadır. Öğrenme etkinlikleri, öğrenciye verilmek istenen kazanımların planlı ve kontrollü bir şekilde aktarılmasını sağlayan faaliyetlerdir. Ayrıca öğrencilerin derse aktif katılımının sağlanması noktasında büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle araştırma da sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabının öğrenme etkinlikleri açısından incelenmesi ve yeterliliğinin açısından ele alınmıştır.

Bulgularından hareketle Sosyal Bilgiler 5.sınıf ders kitabının içerisinde 122 adet öğrenme etkinliği bulunduğu tespit edilmiştir. Bu etkinliklerin genel olarak öğrenci merkezli, 5. sınıf sosyal bilgiler öğrencilerinin düzeyine uygun, motive edici ve merak uyandırıcı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca etkinliklerin öğrenme süreci içerisine öğrenciyi dâhil ederek birçok zekâ türüne hitap ettiği görülmektedir. Fakat birçok olumlu tarafının yanında sosyal bilgiler 5. Sınıf ders kitabındaki etkinliklerin bazı eksikliklerinin olduğu da belirlenmiştir. Bunlardan en önemlisi etkinliklerin bazılarında ders kitabında sıklıkla yer verilirken bazılarında ise çok az ölçüde yer verilmesidir. Örneğin; akran öğrenmesi, iş birlikli öğrenme ve bir gruba ait olma gibi becerileri geliştirebilen bir etkinlik olan grup çalışması etkinliğine sadece 1 kez yer verilmesi büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca var olan öğrenme etkinlikleri türlerinin de ders kitabındaki ünitelere eşit olarak dağıtılmadığı belirlenmiştir. Örneğin ders kitabında 29 adet bulunan haber inceleme yorumlama etkinlikleri Küresel Bağlantılar ünitesinde ağırlıklı olarak yer alırken diğer ünitelerde çok az yer aldığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma incelenen konu gereği alan için özgün bir çalışma olsa da daha önce yapılmış bazı çalışmalar ile benzer ve farklı yönlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Akpınar (2013), çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki etkinlikleri; bazı açılardan yeterli bulduğu, bazı açılardan ise yetersiz bulduğunu sonucuna ulaşmıştır. Özçelik ve Semerci (2016), disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı hazırlanan öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin geometrik cisimlerin hacimleri konusundaki akademik başarısını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Kerpiç (2011), matematik ders kitabında yer alan etkinliklerin genel olarak etkinliğin amacı, öğrencilerin ön bilgileri, kullanılacak araç-gereçler, öğretmen-öğrenci rolleri ve ölçme ve değerlendirme gibi etkinlik tasarımı prensiplerine hazırlandığı sonucuna ulaşmıştır. Gedikoğlu ve Semerci (2016), yansıtıcı düşünme etkinlikleri destekli ders işlenen deney grubunun akademik başarısı ve geleneksel yöntemle ders işlenen kontrol grubunun akademik başarısı arasında deney grubunun lehine olacak şekilde anlamlı sonuç elde edilmiştir.

Sonuç olarak; 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının öğrenme etkinlikleri açısından genel olarak başarılı olduğu fakat bazı eksikliklerinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Öğrenci çalışma kitaplarının bulunmadığı mevcut sistemde ders kitaplarının etkinlikler açısından saydığımız eksikliklerin giderilmesi ders kitabının mükemmelliğe ulaşması bakımından önem arz etmektedir.

Öneriler

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara çerçevesinde şu önerilerde bulunulabilir. Ders kitabında yer alan 122 adet etkinliğin üniteler arasında daha orantılı biçimde dağılımı sağlanmalıdır. Ders kitabındaki yer alan etkinlikler farklı öğretim teknikleri içermesin yanında etkinlik çeşitliliğinin artırılması ve çoklu zekâ alanlarına yönelik etkinliklerin geliştirilmesine özen gösterilmelidir. Aynı tür etkinliklerin işleniş tek düzelik yaşanmasına neden olabilir. Sınıflarda bu etkinlikleri uygulayan öğretmenlerin görüşlerine de başvurulmalıdır. Böylece etkinliklerin uygulanması sırasında karşılaşılan sıkıntılar hakkında bilgi alınarak etkinliklerin ne ölçüde uygulanabilir olduğu saptanabilir. Bu çalışma sonucu ulaşılan bulgular sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabındaki etkinlikler ile sınırlıdır. Ders kitabındaki etkinlikleri türlerine göre tasnif etmiş, öğrencinin ilgisini çekme ve öğrenmeyi teşvik etme açısından yeterliliğini değerlendirmiştir. Etkinliklere yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerine başvurulmamıştır. Öğretmenlerin ve öğrenciler üzerinde yapılacak yeni çalışmalar ile bu çalışmada elde edilen bulgular sorgulana bilir ve böylece etkin ders kitaplarının geliştirilmesine katkı sağlanmış olur. Ders kitaplarındaki etkinliklerin her yönüyle kullanıcıları olan öğrenci ve öğretmen görüşlerinin alınarak yeni araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akıllı, M. & Genç, M. (2015). Ortaokul öğrencilerinin çevre okuryazarlığı alt boyutlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(2), 81-97.
- Akpınar, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki etkinlikler hakkındaki görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 338-346.
- Çakmak, M. (2014). Grup çalışmasına yönelik yansımalar: öğretmen adaylarının düşünceleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 39(174), 338- 347.
- Darakçı, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında harita kullanımı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 15-31.
- Donmuş, V. & İzci, E. (2016). Ortaöğretim seçmeli proje hazırlama dersine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 189-200.

- Ertürk, M. & Güler, E. (2017). 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi (Muğla ili örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(8), 64-76.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. & Özduval, Z. (2017). *Ortaokul Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık .
- Gedikoğlu, E. & Semerci, Ç. (2016). Yansıtıcı düşünme etkinlikleri destekli modüler öğretimin 5. sınıf bilişim teknolojileri ve yazılım dersinde öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 151-162.
- Gömlüksiz, M. N. & Kan, A. Ü. (2007). Yeni sosyal bilgiler dersi öğretim programının araştırma, iletişim ve türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerilerini kazandırmadaki etkililik düzeyine ilişkin öğrenci görüşleri (Diyarbakır ili örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 153-162.
- Gürel, D. (2017). 2017 Taslak sosyal bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. *I. Uluslararası Sınırsız Eğitim Ve Araştırma Sempozyumu (USEA2017)*. Tam Metin Bildiri Kitabı (s. 236-246). Antalya: Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği.
- Karakuş Yılmaz, T., Baydaş, Ö. & Kokoç M. (2017). Grup çalışması ortamlarına karşı öğrenci tutumları ölçeğinin (GCOÖT) türkçeye uyarlanması. *İlköğretim Online*, 16(3), 1049-1057.
- Kerpiç, A. (2011). Etkinlik tasarım prensipleri çerçevesinde 7. sınıf matematik ders kitabı etkinliklerinin değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem Akademi.
- Koçoğlu, E. & Aydın, M. (2017). Alan uzmanlarına göre 2017 sosyal bilgiler programının 2005 programı çerçevesinde analizi. *International Journal of Social Science Research*, 6(11), 60-72.
- Özçelik, C. & Semerci, N. (2016). Disiplinler arası öğretim yaklaşımına dayalı hazırlanan öğretim etkinliklerinin, öğrencilerin geometrik cisimlerin hacimleri konusundaki akademik başarılarına etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(2), 141-50.
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. (2017). Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. 12 Nisan 2018 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Teksöz, G., Şahin, E. & Ertepinar, H. (2010). Çevre okuryazarlığı, öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(39), 307-320.
- Tomal, N., Karadeniz, C. & Demirkaya, H. (2008). Gazete haberlerinin coğrafya öğretimindeki önemi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 73-85.
- Yazıcı, K. (2006). Sosyal bilgilerde kullanılan görsel araçlar: haritalar- küreler, resimler, tablolar ve grafikler. *Selçuk Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 651-662.

- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2008). Türkçede okuduğunu anlama becerilerini geliştirme yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 131-139.

Atıf için/Please cite as:

Fidan, S. Çelen, S. & Hayır Kanat, M. (2018). Social studies prepared according to 2017 program evaluation of grade 5 course book in terms of learning activities. *International Journal of Social Science Research*, 7(2), 326-50.